

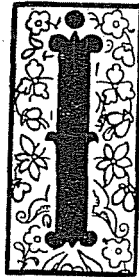
Maarif

Türkiye'de dinî tedrisat

«MUHTEREM HOCAMIZ, DEĞERLİ İLİM ADAMI ORD. PROF. DR. ALİ FUAT BAŞGİL'İN ÖLÜM YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA AZİZ HÂTIRASINA HÜRMETEN BİR YAZISINI NEŞREDİYORUZ.»

— Kafaları bilgi nuru ile aydınlatınız, tâ ki onları kesme ihtiyacı duymayasınız.

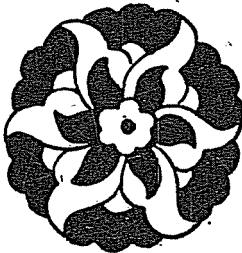
Victor HUGO

man sahibi insanların inandıkları Allaha karşı vazifelerinden biri de, mensub oldukları dinin akide ve erkânını başkalarına öğretmek, okutmak, yaymak ve telkîn etmek ve bu sayede onları cehaletin pençesinden kurtarıp kazanmaktır. Bütün dinlerde ve bilhassa İslâmiyette «Neşri Din» ve «İlâyı Kelimetullah» tabirleriyle ifade olunan vazife, Allah indinde en makbul amellerdendir. İslâmiyetin «İlâyı Kelimetullah» ideali ve, husûsiyle bu idealin İslâm - Türk tarihinde oynadığı rol üzerinde durmağa bu etüdün gerçevesi müsaid değildir. Yalnız şu kadar diyelim ki, bir ucu Hinde ve Çine, bir ucu Avusturya ve İspanyaya uzanan İslâm-Türk dünyasının bu genişlemesini sırf askeri üstünlüğe ve iktisâdi gayeye bağlamak tarihi yanlış anlamaktır. Bu genişlemede ve bu hayret verici muvaffakiyetlerde «neşri din» idealinin birinci derecede rol oynadığı muhakkaktır.

Bir dindar için, hususile bir din adamı ve alimi için, mensup olduğu dinin akide ve erkânını okutup öğretmek hem bir vazife, hem de bir hakır. Bir vazifedir, çünkü, yukarıda dediğimiz gibi, bu bir nevi ibadet ve Allah indinde makbul bir ameldir. Bu gün Afrikanın kızgın çöllerinde Tibetlerin göklere uzanmış karlı dağlarında dolaşıp ömür çürüten Hristiyan misyonerleri bu fedâkârlıklarla en sevaplı bir ibadeti edâ ve en hayırlı bir vazife ifa ettiklerine kanidirler.

İslâm'da «Cihad» ın farz olduğu malûmdur. Cihaddan maksat Dini İslâmı yaymak ve «İlâyı Kelimetullah» vazifesini ifa etmektir. Bu ise ya kılıçla veya söz ve kalem ile mümkündür.

de sözleri ve yazularıyla aynı maksat uğrunda hizmet eden ilim ve kalem sahibi aynı derecede «mücahid» dir. Her ikisi de aynı bir cihad vazifesini yerine getirmektedir.

DİNİ OKUTUP ÖĞRETMEK BİR HAKTIR

Dini okuma ve öğretme faaliyeti, dindar için yalnız dini bir vazife değildir. Hem de bir haktır. Çünkü bu bir insanî ihtiyaçtır. Dindar, kendi kanaatınca, hakikata bir insandır. Hakikatı bulan ve onun emsalsiz zevkini tadan kimse başkalarına da tattırma ihtiyacını duyar. Şu halde dinin akidelerini ve erkânını okutup öğreten din adamı ve âlimi yalnız bir vazife ifa etmiyor, aynı zamanda, insanlığının bir imtiyazı halinde sahip olduğu bir hakkı kullanıyor. Aşıkâr ki, din hürriyeti prensibi okuyup okutma ve öğretip öğretme hakkını, gayet tabii olarak, istilzam eder. Çünkü din, tıpkı ilimde ve sanatta olduğu gibi, okumak ve okutmakla alâka bulur ve intişar eder. Binaenaleyh cemiyette bu hakkın istimaline imkan vermemek veya talim ve tedris faaliyetini, tehdit ve tedhiş yoluyla, baskıya vurmak hakikatte din hürriyetini ortadan kaldırmak ve dinin esasına kasdetmektir; iman ve akideyi kökünden kurutup bunun yerine dinî cehâlet ve dalâlet tohumları ekmektir.

Dikkat edersek, tâlim ve tedris deyince, bundan, evvelâ akla gelen dininin elâmenter mesele ve bahislerini okutup öğretmek gelir. Bunlar bilinmesi dinen zarurî olan ve ezber bilgileridir. İlk mekteplerdeki din dersleri, evlerde dindarlar ile büt-yüklerinin çocuklarına verdikleri din terbiyesi ve nihayet bizdeki İmam-Hatip mektepleri ve Kur'an kursları bu kabildendir.

Fakat dinde, hususiyile İslâmiyette, tâlim ve tedris bundan ibaret değildir. İslâmiyetin tefsir, hadis ve bütün furuu ve usuliyile, fıkah gibi yüksek ilimlerini; kelâmîyet gibi yüksek felsefesini okutup öğretmek tâlim ve tedris hakkının ve din İslâm dinini yaymak için cephelerde harp eden bir müslüman eriyle, şehir ve köyler-hürriyetinin en mühim cephesini teşkil eder. Çünkü din yolu, bu ilimlerin ve bu yüksek tefekkür nurunun ışığıyla aydınlanır. Din yüksek ilim ve kültür sahibi insanların omuzlarında yükselir. Bir dini bu türlü insanlardan mahrum etmek, onu cehâlete ve hurafelere gömmeğe mahkûm etmektir. Bunun içindir ki, bugün dinin yüksek ilim ve kelâmîyatının okunup öğrenilmediği memleketlerde ortalığı, din kisvesine bürünmüş hurafe ve habasetler, en geri ve gülünç şekle dökülen akide ve tarikatlar kaplamıştır. Gayet tabii, kötülüğün ve cehlin himaye gördüğü yerden iyilik ve ilim kaçır. Fakat insan bu hali görünce, tazyik altında ve cehaletin karanlığı içinde kalan din ve maneviyat ihtiyacının ne garip şekiller alabileceğini ve ne akla ve hayale sığmaz yollara dökülebileceğini daha iyi anlıyor. Halbuki tazyik ve tedhiş yoluna sapanlar sapanlar bileşer ki, din insan için, ekmeğe ve suya olan ihtiyacı gibi, tabii bir ihtiyaçtır. Tabii ihtiyaçlar insan içinden kazınıp koparılamaz; bunlar tatmin edilmek ister. Din ihtiyacını tatmin etmenin akla en uygun yolu, tazyik ve tehdit ile bu ihtiyacın akışına sed çekmek değildir; bunu kanalize edip sâlim mecrasına koymaktır. Bunun için ise yapılacak iş, dinin, yalnız elâmenter ve ezber bilgilerinden değil tefekkür ve muhakemeye hitap eden yüksek ilimlerini ve kelâmîyatını da okutup öğretmeye imkân vermektedir.

Çünkü din ilmi yalnız İmam ve Hatip bilgisi değildir. Nitekim tıp ilmi de yalnız hasta bakıcı ve sağlık memuru bilgisinden ibaret değildir. Farzediniz ki, günün birinde Türkiye'de hükümet emriyle Tıp fakülteleri kapatılmış ve tıp tahsili ve tedrisi yasak edilerek tıp hocaları tehdit ve tedhişe maruz bırakılmış olsun. Aşıkâr ki, böyle bir tedbir ile tıp ilmine ve tıp hocasına olan ihtiyaç ortadan kalkmış olmaz. Bilâkis, ihtiyaç devam eder, fakat diğer taraftan şarlatanlığa ve sahte tabibliğe meydan açılmış ve hastalar ızdıraplarının pençesine terk edilmiş olur. Fakat bugün böyle bir hareket hükümetlerin en sersemnin bile aklından geçmez ve cemiyetin tıp ilmine ve hocasına olan ihtiyacı söz götürmez hakikatler sırasında görülürken, şaşıyorum ki, cemiyetin daha az mühim olmayan diğer bir ihtiyacı, yani din ilmine ve hocasına olan ihtiyacı, âdeta inkâr edilmekte ve yüksek din ilimlerine ve dinî tefekkür hayatına lâyık olduğu kıymet verilmektedir. Fakat, emin olmalıdır ki, cemiyetin din ilmine ve yüksek din hocasına olan ihtiyacı tıp ilmine ve hocasına olan ihtiyacından daha az mühim ve mübrem değildir. Tıp insanların fizik ızdıraplarını ve bedeni hastalıklarını tedavi eden bir ilim ve sanat ise, din ve manevi acılarını dindiren ve rûhi hastalıklarını tedavi edip insanda iç temizliği yaratan bir hayat kaynağıdır. Bunun içindir ki, İslâm'da din ilmi tıp ilminden hemen sonra gelir. Ve fakat her ikisi elele verip beraber gider. Gayet tabii: İnsan sadece adale ve iskelet değildir, aynı zamanda can ve vicandır. Tıp insanın adale ve iskeletinin, din ise içinin derinlikleriyle vicdanının ızdıraplarını gidermeğe çalışan iki kardeş disiplindir.

Çorak bir materyalizm çıkmazına saplanmış görünen bugünün bazı memleketleri bu hakikati unutmakla bir şey kazanmamış, aksine, çok şey kaybetmiştir. Son senelerde, tıp ilminin hayret verici terakkilerine rağmen, kalb ve kanser gibi hastalıkların korkunç bir şekil almasını, fizyolojik metabolizma bozukluğundan ziyade, manevî disiplin bozukluğuna bağlamak daha yerinde olur. Şeker, kalb ve kanser gibi hastalıkların son devirde dünyada ve bilhassa bizde korkunç bir şekilde arttığı bilinen hakikatlerdendir. Dedelerimizde nadiren görülen bu hastalıklar, mütehassısların söylediklerine göre, üzüntü, sinir gerginliği, hayat kaygısı, korku ve keder gibi ruh sıkıntılarıyla yakından alakadardır. Aldığı bir acı haber üzerine, birkaç gün içinde saç sakalı ağaran, şeker veya kalb hastalığına tutulanları, hemen her gün işidip görmekteyiz. Dövünmeyelim, kendi kusurumuzdur. Küçümsediğimiz ve senelerce inkâr ettiğimiz hakikatler, bugün bizden intikam alıyor. Son otuzbeş senelik devirde Rusya'dan başka daha bazı memleketlerde, dinî inançlara ve müesseselere karşı girişilen mücadeleleri, din adamlarına çektirilen ezayı ve reva görülen hareketleri burada sayıp dökmeğe lüzum görmem. Kısmen politika menfaatları uğrunda, kısmen de kısa görüşlü bir materyalist düşünce ile yapılan bu yersiz muameleler ile hıds ve şehvet şeytanlarının zincirleri koparılmıştır. İstikbalde hayır ile şerhin mücadelesi çok çetin olacağına benzer.

Bugün dinî talim, tedris ve neşir hakkını tam ve teminatlı bir himayeden mahrum olduğu memleketler arasında, esef edelim ki, Türkiyemiz de vardır. Bizde dinî tahsil veren ve tedrisat yapan müesseseler yani medreseler, 1926'da çıkan «Tevhid-i Tedrisat Kanunu» ile kapatıldıktan sonra, bu güne kadar müslümanlığın yüksek ilmi, kelâmiyat ve bediiyatı okutulmamıştır. Ve, uzun devre içinde, tabiatıyla, Türkiye'de din âlimi de yetişmemiştir. Kabul edelim ki, eski medreseler modern devrin ihtiyaçlarını karşılayacak bir durumda değildi; fakat bunlar kapatıldıktan sonra, gönül isterdi ki, yeni müesseseler kurulsun ve cemiyetin muhtaç olduğu yüksek din adamları ve âlimleri yetiştirilsin. Bu yapılmadı. Fakat bu yapmak için bu günden tezi yoktur.

(DİN ve LÂİK'TEN)

ORD. PROF. DR. A. FUAT BAŞGİL

Yunus Emre

Kaç mevsim bekleyim daha kapıda,
Ayağümde zincir, boynümde kement?
Beni de, piştiğin belâ kabında,
O kadar kaynat ki, buhara benzet.

Bekletme Yunus'um, bozuldu bağlar,
Düşüyor yapraklar, geçiyor çağlar,
Veriyor, ayrılık dolu semalar,
İçime bayıltan, acı bir lezzet.

Rüzgâra bir koku ver ki, hırkandan,
Geleyim, izine doğru arkandan,
Bırakmam, tutmuşum artık arkandan,
Medet ey dervişim, Yunusum medet!..

N. FAZİL KISAKÜREK